माध्यन्दिनीयशतपथब्राह्मणद्वितीयभाग

विषयसूची

—※—

सप्तमं काण्डम्

प्रथमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—गार्हपत्यचयनम्—तत्र गार्हपत्यचितिस्थाने पतितानां तृणपर्णादीनां पलाशशाखयापसारणम्, तत्स्थाने क्षारमृत्तिकानिपातनम्, सिकतानिवापः, एकविंशत्या परिश्रिद्भिः परिश्रयणम्, एकविंशत्येष्टकाभिश्चयनम्, तत्रोख्याग्नेः स्थापनादि च।

द्वितीयब्राह्मणे—प्रजापतिशरीरविश्लेषप्रतिपादनादि। गार्हपत्यस्य त्रिचितित्वमेकचितित्वं वा, चितिधिष्ण्याद्यर्थवादश्च।

द्वितीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—आख्यायिकया प्रयोजनप्रतिपादनपुरःसरं नैर्ऋत्यां तिसृणां नैर्ऋतीष्टकानामुपधानम्, शिक्यादीनां प्रक्षेपः, शालाद्वार्योपस्थानञ्चेति।

द्वितीयब्राह्मणे—औदुम्बरे सीरेऽनड्वहां योजनम्, क्षेत्रकर्षणम्, अनड्वहां सीराद्विमोचनम्, तेषां दानञ्चेति।

तृतीयब्राह्मणे—कुशस्तम्बोपधानम्, अभिहोमादिकम्, कुशस्तम्बोपरि पञ्चगृहीताज्यहोमश्च।

चतुर्थब्राह्मणे—कर्षणक्रमेण सीतासूदकप्रक्षेपः, सर्वौषधवपनञ्च।

तृतीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—साग्निचित्ये क्रतौ सोमक्रयणकालविधानम्, आतिथ्येष्टिः, आहवनीयपरिश्रितोऽभिमन्त्रणम्, तत्र पुष्करपर्णोपधानम्, लोगेष्टकोपधानम्, उत्तरवेदिनिर्माणम्, इष्टकाप्रोक्षणञ्च।

द्वितीयब्राह्मणे—आनड्वहे चर्मणि प्रथमंचितीष्टकानामुपधानादि, इष्टकाप्रोक्षणम्, अग्निक्षेत्राश्वरोहणादि च।

चतुर्थाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—अग्निग्रहणम्, सत्यसामगानम्, कुशस्तम्बपुष्करपर्णोपधानम्, रुक्मसुवर्णपुरुषोपधानम्, सर्पनामभिरुपस्थानम्, पञ्चगृहीताज्यहोमः; दक्षिणोत्तरतः स्रुचोरुपधानञ्च।

द्वितीयब्राह्मणे—स्वयमातृण्णादूर्वेष्टकाद्वियजूरेतःसिग्विश्वज्योतिर्ऋतव्याषाढेष्टकोपधानम् ।

पञ्चमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—कूर्मोपधानम्, तस्य दधिमधुघृतैरभ्यक्तनम्, कूर्मस्य कम्पनम्, उलूखलमुसलोपधानम्, उखोपधानम्, तत्राज्येन होमश्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—उखायां पशुशीर्षाणामुपधानम्, पशुशीर्षेषु सुवर्णशकलप्रक्षेपः, पशुशीर्षाणां स्थापनक्रमः, चित्याग्नेरुपस्थानम्, अपस्येष्टकानामुपधानञ्च ।

सप्तमं काण्डं समाप्तम् ।

अष्टमं काण्डम्

प्रथमाध्यायस्य प्रथमद्वितीयब्राह्मणयोः—प्राणभृत्संज्ञकेष्टकोपधानम्, तासां संख्या च ।

तृतीयब्राह्मणे—प्राणभृच्छब्दनिर्वचनम्, तत्स्तुतिश्च ।

चतुर्थब्राह्मणे—प्राणभृदिष्टकानिधानस्थानादिनिरूपणम् ।

द्वितीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—द्वितीयायां चितावश्विनीलोकम्पृणा-ऋतव्येष्टकोपधानम्, पुरीषवापश्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—द्वितीयस्यां चितौ वैश्वदेवीष्टकोपधानम् ।

तृतीयचतुर्थब्राह्मणयोः—द्वितीयस्यां चितौ प्राणभृदपस्या-वयस्या-लोकम्पृणोपधानम् ।

तृतीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—तृतीयस्याश्चितेश्चयनम्—तत्र स्वयमातृण्णादिश्येष्टकोपधानम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—तृतीयस्यां चितौ विश्वज्योतिर्ऋतव्याप्राणभृदिष्टकोपधानम् ।

तृतीयब्राह्मणे—तृतीयस्यां चितौ छन्दस्येष्टकोपधानादि ।

चतुर्थब्राह्मणे—बालखिल्या-लोकम्पृणोपधानम्, पुरीषवापश्च ।

चतुर्थाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—चतुर्थचितेश्चयनम्—तत्र जङ्घामाच्यादिस्तोमेष्टकोपधानम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—चतुर्थ्यां चितौ स्पृतर्तव्येष्टकोपधानम् ।

तृतीयब्राह्मणे—सृष्टीष्टकोपधानम्, लोकम्पृणोधानञ्च ।

चतुर्थब्राह्मणे—स्तोमचित्यर्थवादः ।

पञ्चमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—पञ्चम्याश्चितेश्चयनम्—तत्रासपत्नेष्टकोपधानम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—पञ्चम्यां चितौ छन्दस्येष्टकोपधानम्, तदर्थवादश्च ।

तृतीयचतुर्थब्राह्मणयोः—पञ्चम्यां चितौ स्तोमेष्टकोपधानम्, तदुपधानस्थान निरूपणम्, पुरीषावापश्च ।

षष्ठाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—नाकसत्पञ्चचूडेष्टकोपधानम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—छन्दस्येष्टकोपधानादिकम् ।

तृतीयब्राह्मणे—गार्हपत्यचयनम्, तत्प्रशंसा च ।

सप्तमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—ऋतव्या विश्वज्योतिः स्वयमातृण्णाविकर्ण्यर्थवादः ।

द्वितीयब्राह्मणे—लोकम्पृणेष्टकोपधानम्, इष्टकापरिमाणञ्च ।

तृतीयब्राह्मणे—इष्टकासु पुरीषनिवापः, स्वयमातृण्णा-विकर्ण्युपधानञ्च ।

चतुर्थब्राह्मणे—पञ्चम्याश्चितेः सुवर्णशकलसहस्रेण प्रोक्षणम्, पुरीषेणाच्छादनञ्च ।

अष्टमं काण्डं समाप्तम् ।

नवमं काण्डम्

प्रथमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—शतरुद्रियहोमः निरूपणम्, तत्र होमफलम्, हवनीयद्रव्यम्, होमाधिकरणीभूतं साधनम्, होमाधारभूतं स्थानञ्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—चित्याग्नेः परिषेकः, मण्डूकादियुक्तवेणुनाग्निक्षेत्रे विकर्षणादिकञ्च ।

द्वितीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—औपवसथ्यदिवसकर्तव्यतानिरूपणम्, यजमानस्य वाग्विसर्जनम्, अध्वर्योराज्यग्रहणम्, चित्यारोहणम्, तत्र होमादिविधिः, प्रवर्ग्योत्सादनं च ।

द्वितीयब्राह्मणे—प्रवर्ग्योत्सादनानन्तरं सञ्चिते इष्टकासमूहे स्थापनायाऽग्निं प्रणेतुं तावच्छालाद्वार्ये पञ्चगृहीताज्यहोमः, षोडशगृहीताज्यहोमः, औदुम्बरसमिदाधानञ्च ।

तृतीयब्राह्मणे—अग्निप्रणयनम्, प्रतिप्रस्थातृकर्तृकोऽध्वर्वादीनां प्रैषः । अपतिरथजपादि च ।

तृतीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—वैश्वानरपुरोडाशहोमः, मारुतपुरोडाशहोमः, तदधिश्रयणासादने, समिदाधानम्, पूर्णाहुतिहोमश्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—वसोर्धाराहोमः, तत्प्रशंसा, ग्रहहोमश्च ।

तृतीयब्राह्मणे—यज्ञक्रतुहोमः, अयुग्मस्तोमहोमः, युग्मस्तोमहोमः, वयोहोमः, नामग्रहहोमः, कल्पहोमः, वसोर्धाराहोमस्याऽर्थवादश्च ।

चतुर्थब्राह्मणे—वाजप्रसवीयहोमः, पार्थहोमः, यजमानाभिषेकश्च ।

चतुर्थाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—राष्ट्रभृद्धोमः, तदर्थवादः, रथशिरसि पञ्चगृहीताज्यहोमश्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—वातहोमादिः, रथस्याऽश्वानां दानञ्च ।

तृतीयब्राह्मणे—धिष्ण्यचयनविधिः ।

चतुर्थब्राह्मणे—अग्नियोजनाख्यं कर्म, अग्निविमोचनञ्च ।

पञ्चमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—पयोव्रतादिमीमांसा ।

द्वितीयब्राह्मणे—चित्युपस्थानम् ।

नवमं काण्डं समाप्तम् ।

दशमं काण्डम्

प्रथमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—चित्याग्नेः संवत्सररूपत्वम्, तस्य प्राजापत्यात्मना स्तुतिः, स्तोत्रशस्त्रस्तुतिश्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—चितिसम्पत्तयः—पूर्वं महाव्रतयज्ञे सहप्रयुक्तानि अग्निचयनमहाव्रतसाममहदुक्थशस्त्राणि त्रीण्यपि पक्ष्याकाराणि अधिदेवं पृथिव्यन्तरिक्षद्युलोकात्मकानि, अध्यात्मं मनःप्राणवाग्रूपाणि इति, ज्योतिष्टोमयज्ञ एवैतेषां त्रयाणां सम्पादनप्रकारकथनञ्च ।

तृतीयब्राह्मणे—प्रजापतेर्मर्त्यामृतादिकृत्स्नशरीरसम्पादकत्वेन स्तुतिः ।

चतुर्थब्राह्मणे—प्रजापतेर्मरणधर्मकस्थूलशरीरगतमज्जादिरूपत्वेन हिरण्यरूपत्वेन देवतानामन्नरूपत्वेन च स्तुतिः, पक्षिभक्षणवर्जनं व्रतञ्च ।

पञ्चमब्राह्मणे—अग्निचयनकर्मणोऽग्न्याधानाग्न्याधेयहविरग्निहोत्रदर्शपौर्णमासेष्टिपशुचातुर्मास्यसोमाध्वरराजसूयादिसर्वयज्ञात्मकत्वप्रतिपादनम्, यज्ञवीर्याणां मीमांसा च ।

द्वितीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—चित्याग्नेः पक्षिरूपत्वप्रतिपादनम् . तत्पक्षपुच्छयोः परिमाणकथनञ्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—चित्याग्नेः सप्तपुरुषपरिमाणत्वनिरूपणम्, पक्षपुच्छयोश्चाऽरत्निवितस्तिपरिमाणत्वप्रतिपादनम्।

तृतीयब्राह्मणे—प्राकृतस्य सप्तविधाग्नेर्वैकृतेष्वन्यस्यैकशतविधाग्नेश्च वेदिमानम्, तत्रेतिकर्तव्यता च।

चतुर्थब्राह्मणे—एकशतविधस्याऽग्नेः सर्वकामरूपत्वेन आदित्यात्मना स्तुतिः, तस्य सप्तविधप्राकृताग्निसंख्यया सम्पत्तिप्रकारः, सप्तविधस्य चैकशतविधसंख्यया सम्पत्तिश्च।

पञ्चमब्राह्मणे—चित्याग्नेः कालप्रतिपादनम्, चितिपुरीषमीमांसा च।

षष्ठब्राह्मणे—प्रजापतेः प्रकारान्तरेणैकशतसंख्याकत्वम्, सप्तविधाग्निना सम्पत्तिः, अधिदैवाधियज्ञाध्यात्मत्रयविषये संवत्सरचित्याग्निपुरुषाणां पञ्चविधत्वम्, चयनस्याऽमृतत्वप्राप्तिःफलञ्च।

तृतीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—चित्याग्नेः चक्षुरादिसप्तावयवानां छन्दोमयत्वम्, गायत्र्यादिसप्तच्छन्दसां वीर्यरूपत्वेन स्तुतिश्च।

द्वितीयब्राह्मणे—वेदवादिप्रश्नोत्तराभ्यां शिरोग्रीवादीनां छन्दोमयत्वनिरूपणम्।

तृतीयब्राह्मणे—धीरमहाशालनाम्नोर्महर्ष्योः प्रश्नप्रतिवचनाभ्यामग्नेः सर्वदेवतासमष्टिरूपप्राणवाग्वात्मकत्वप्रतिपादनम्।

चतुर्थब्राह्मणे—बहुविधैः प्रश्नप्रतिवचनैः पुरुषस्याऽर्करूपतया स्तुतिः।

पञ्चमब्राह्मणे—यजुषो विधायकब्राह्मणयोर्निर्वचनम्—तत्राधिदैवाध्यात्मभेदेनार्थप्रतिपादनम्, मन्त्रब्राह्मणप्रसङ्गादुपनिषदः स्तुतिः, तत्स्वरूपनिर्वचनादि, यजुषामुपांश्वनुष्ठानप्रतिपादनञ्च।

चतुर्थाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—आहवनीयाग्निरूपप्रजापतेश्चित्याग्निमन्त्रत्वेन परिकल्प्य तयोर्भोक्तृभोग्ययोरग्निचित्ययोर्द्वन्द्वस्यार्क्यमहाव्रतोक्थनामभिर्ऋग्यजुःसामवेदत्रयपरिभाषासिद्धैर्व्यवहार्यत्वेन स्तुतिः, रुक्मपुरुषयोरिष्टकापुरीषचित्योश्चित्याहवनीययोश्चेन्द्राग्न्यात्मना स्तुतिः, प्रजापतिरूपाहवनीयस्य तत्र हूयमानमहाव्रतीयग्रहरसस्य यद् द्वन्द्वं सम्पद्यते तस्यार्क्यव्रतोक्थनामभिर्व्यपदेश्यत्वम्, कलाभिः सप्तदशात्मकस्य चित्याग्निरूपस्य प्रजापतेः सोमयागोऽङ्गं तयोरधिदैवमादित्यचन्द्रात्मना, अध्यात्मं प्राणाग्नात्मना च स्तुतिः, त्रिष्वपि स्थानेष्वर्क्यादिनामत्रयप्रतिपाद्यत्वञ्च।

द्वितीयब्राह्मणे—अग्नेरिष्टकानां च संवत्सरतदवयवाहोरात्रमुहूर्तात्मकत्वप्रतिपादनम्, मन्त्ररूपत्वप्रतिपादनञ्च।

तृतीयब्राह्मणे—संवत्सररूपप्रजापतेर्मृत्यवन्तकरूपत्वम्, तद्रूपोपासनस्य फलम्, अग्निचयनस्यामृतलक्षणं फलम्, परिश्रिद्यजुष्मतीलोकम्पृणेष्टकानां संख्या च ।

चतुर्थब्राह्मणे—संवत्सररूपाग्नेः, तदवयवानां च सहस्ररूपत्वेनोपासनम्; तत्फलञ्च ।

पञ्चमब्राह्मणे—व्यष्टिरूपाग्निविषयोपासना, वाय्वादित्यसंवत्सराणामग्नित्वप्रतिपादनञ्च ।

पञ्चमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—त्रयीमयादित्येऽन्युपासना ।

द्वितीयब्राह्मणे—सूर्यमण्डलार्चिःपुरुषत्रयस्याधिदैवाधियज्ञाध्यात्मपरत्वेनार्थप्रतिपादनम्, तत्राधिदैवमयमर्थः—चयनगतबृहदुक्थमहाव्रताग्नित्रयं क्रमेण मण्डलार्चिःपुरुषरूपत्वेनोपासनीयमिति, अधियज्ञमयमर्थः—चयनगतरुक्मपुष्करपर्णहिरण्मयपुरुषाणां मण्डलादित्रयम्, एवं दक्षिणाग्निगतशुक्लकृष्णवर्णतदन्तर्वर्तिपुरुषाणां मण्डलादित्रयरूपत्वेनोपसनमिति । लोचने हि शुक्लरूपं कृष्णरूपं चास्ति तदन्तर्वर्ती पुरुषश्च दृश्यते, एतत्प्रसङ्गेन सव्यलोचनगतपुरुषस्य मिथुनत्वसम्पादनम्, अथ पुरुषस्य मृत्युत्वमुपजीव्यम्, मृत्युगतैकत्वबहुत्वान्तिकदूरत्वमीमांसा, तस्यैव पुरुषस्य बहुधोपासनम्, तत्फलञ्च ।

तृतीयब्राह्मणे—सकलपुरुषवर्तिमनोवाक्प्राणचक्षुःश्रोत्रकर्माग्निवृत्तिसम्पाद्यचित्याग्निविषयोपासनानिरूपणम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—भूम्यादिलोकत्रयादित्यनक्षत्रच्छन्दःसंवत्सरात्मनां चित्याग्निरूपत्वेनोपासना, 'विद्यया तदारोहन्ति' (क० १६) इत्यादिना केवलकर्मनिन्दापुरःसरं विद्याप्रशंसा च ।

पञ्चमब्राह्मणे—चित्याग्नेः सर्वदिगभिमुखत्वनिरूपणम्, पृथक् शिरसो निरूहणाभावश्च ।

षष्ठाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—वैश्वानरविद्यानिरूपणम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—पुरुषस्याग्निविधत्वार्कविधत्वोक्थविधत्वनिरूपणम् ।

तृतीयब्राह्मणे—शाण्डिल्यविद्याप्रतिपादनम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—अश्वावयवेषु विराडवयवोपासना ।

पञ्चमब्राह्मणे—'नैवेह किञ्चनाग्र आसीत्, इत्यादिना उपास्यहिरण्यगर्भस्वरूपप्रतिपादनम्, 'अथ वंशः' इत्यग्निरहस्यविद्याप्रवर्तकर्षिप्रवाहप्रतिपादनम् ।

दशमं काण्डं समाप्तम् ।

एकादशं काण्डम्

प्रथमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—अग्न्याधानकालनिरूपणम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—दर्शपूर्णमासाहुतिसंख्याविशेषकथनम् ।

तृतीयब्राह्मणे—पौर्णमासयागे दर्शयागे च हविषो विधानम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—दर्शयागे पुरस्ताच्चन्द्रदर्शनप्रायश्चित्तेष्टिनिरूपणम् ।

पञ्चमब्राह्मणे—पश्चाच्चन्द्रदर्शने नैमित्तिकेष्टिः ।

षष्ठब्राह्मणे—दर्शपूर्णमासयोः सर्वात्मकलक्षणवैराजपदप्राप्तिसाधनतां वक्ष्यन् तदुपोद्घातत्वेनाख्यायिकया सृष्टिप्रतिपादनम्, पञ्च प्रयाजा द्वावाज्यभागौ स्विष्टकृदिडा त्रयोऽनुयाजाश्चत्वारः पत्नीसंयाजा इति षोडशाहुतीनां सर्वसाधारणत्वम् ।

सप्तमब्राह्मणे—दर्शपूर्णमासयोर्त्रैयोपायनविषयकमीमांसा ।

अष्टमब्राह्मणे—व्रतमुपेयुषो यजमानस्य हविरुपब्रुवंस्तस्मिन्निष्क्रयणहेतुतां दर्शपूर्णमासस्य प्रतिपादयितुमाख्यायिकया यज्ञोत्पत्तिकथनम् ।

द्वितीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—पुरुषस्य जन्मत्रयप्रतिपादनम्, सामिधेनीप्रशंसा च ।

द्वितीयब्राह्मणे—याज्यानुवाक्ययोश्छन्दोविशेषत्वविधानपूर्वकं स्तवनम् ।

तृतीयब्राह्मणे—आधारौ स्तोतुमाख्यायिकया तत्सृष्टिप्रतिपादनम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—दर्शपूर्णमासनामात्मना आधारौ स्तोष्यन् अधिदैवाध्यात्मभेदेन दर्शपूर्णमासप्रतिपादनम् ।

पञ्चमब्राह्मणे—दर्शपूर्णमासयागयोरश्वमेधात्मना स्तुतिः ।

षष्ठब्राह्मणे—यज्ञशरीरावयवत्वेन प्रणीतादीनामनुष्ठेयपदार्थानामधियज्ञाध्यात्मभेदेन सम्पत्तिकथनम् ।

सप्तमब्राह्मणे—यज्ञादीनां संवत्सराद्यात्मनोपासनं विधायैतद्वैशिष्ट्येन दर्शपूर्णमासयागस्य विशिष्टफलसाधनतापतिपादनम् ।

तृतीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—अग्निहोत्रावयवोपासनाप्रकारत्वप्रदर्शनम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—अग्निहोत्रे मिथुनत्वप्रदर्शनम् ।

तृतीयब्राह्मणे—आख्यायिकापूर्वकं ब्रह्मचारिधर्मनिरूपणम् ।

चतुर्थाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—प्रश्नप्रतिवचनाभ्यां दर्शपूर्णमासकर्मण एव सर्वोत्पत्तिनिमित्तत्वेन स्तुतिः ।

द्वितीयब्राह्मणे—प्रयाजादियागेषु स्रुगादानप्रभृतिहोमान्तधर्माणां विचारः ।

तृतीयब्राह्मणे—मित्रविन्देष्टिः—तत्राधिकारिविशेषप्रदर्शनम्, तत्रादौ श्रिय उत्पत्तिः, उत्पन्नायाश्च तस्या दैवेरभिधानम्।

चतुर्थब्राह्मणे—दाहविपतनादिदोषदुष्टस्यापि हविषः समृद्धिः।

पञ्चमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—दर्शपूर्णमासविकृतिभूतचातुर्मास्यादीनां प्रशंसा, तत्राग्निमन्थनसद्भावात्तत्साधनभूतयोररण्योरश्वत्थविकृतित्वसाधनम्।

द्वितीयब्राह्मणे—चातुर्मास्ययाजिन आत्मयाजित्वं देवयाजित्वं वेति द्वैविध्यं दर्शयितुं तत्रत्यैर्यागैः शरीरावयवकल्पनमाख्यायिकया।

तृतीयब्राह्मणे—प्रश्नप्रतिवचनाभ्यामग्निहोत्रस्य सर्वदेवतातृप्तिकरत्वप्रतिपादनम्।

चतुर्थब्राह्मणे—'तं होपनिन्ये' इत्यनेन पूर्वब्राह्मणे उपनयनस्य प्रस्तुतत्वात्तद्धर्मनिरूपणम्।

पञ्चमब्राह्मणे—आख्यायिकापूर्वकं शतातिरात्राख्यसत्रविधानम्।

षष्ठब्राह्मणे—यावज्जीवमनुष्ठेयानां पञ्चमहायज्ञानां निरूपणम्, तेषां च महासत्रत्वविधानम्।

सप्तमब्राह्मणे—ब्रह्मयज्ञस्वाध्याये पुरुषाणामादरातिशयं जनयितुं तस्य प्रशंसा।

अष्टमब्राह्मणे—आख्यायिकया व्याहृत्युत्पत्तिकथनम्।

नवमब्राह्मणे—अश्वदाभ्याख्ययोः सोमग्रहयोर्विधित्सया तयोरात्मवागादिरूपतया समुच्चित्यानुष्ठानम्।

षष्ठाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—आख्यायिकया समिदाधानादीनां वनस्पत्यादिरूपफलसाधनताकथनम्।

द्वितीयब्राह्मणे—आख्यायिकयाऽग्निहोत्राहुतिप्राशस्त्यप्रतिपादनम्।

तृतीयब्राह्मणे—आख्यायिकयाऽग्निहोत्रदर्शपूर्णमासादियागदेवतानां तत्त्वतः प्राणशब्दाभिधेयपरमात्मरूपताप्रतिपादनम्।

सप्तमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—पशुबन्धप्रशंसा, दर्शपूर्णमासवन्नित्यं प्रतिसंवत्सरमेष्टव्यपशुयागविधानम्।

द्वितीयब्राह्मणे—पशुबन्धस्येष्टिविधत्वं सोमविधत्वं चेति द्वैविध्यप्रदर्शनम्, षड्ढोतृहोमविधानञ्च।

तृतीयब्राह्मणे—बहुसारस्य यूपस्य पशुविरोधित्वनिरूपणम्, अरुपसारस्य पशुसमृद्धिकरणत्वप्रतिपादनञ्च।

चतुर्थब्राह्मणे—यूपपरिमाणम्, आज्यभागयोरवश्यकर्तव्यता, पञ्चवयवपाक-विषयको विधिविशेषः, वपावदानस्य पञ्चावत्तत्वप्रकारश्च ।

अष्टमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—अग्निहोत्रे कर्मणि मह इत्युपस्थानदार्ढ्याय कर्तव्यनिमित्तत्वविधानमाख्यायिकया ।

द्वितीयब्राह्मणे—आहवनीयात्प्राक् प्रकृते औत्तरवेदिकेऽग्नौ पशुयागः कर्तव्य इति विधातुमग्नेराहितादिभेदेन चतुर्विधत्वप्रदर्शनम् ।

तृतीयब्राह्मणे—पशोः प्रजापतिः सूर्य इन्द्राग्नीति देवतात्रयप्रतिपादनम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—आख्यायिकापूर्वकं पशुप्रायश्चित्ततया स्रुत्याख्यहोमविधानम् ।

एकादशं काण्डं समाप्तम् ।

द्वादशं काण्डम्

प्रथमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—द्वादशाहे सोपपत्तिकदीक्षाक्रमनिरूपणम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—द्वादशाहस्याह्नां कल्पप्तिः ।

तृतीयब्राह्मणे—द्वादशाहाह्नां कल्पस्यर्थवादः ।

चतुर्थब्राह्मणे—द्वादशाहस्य संवत्सरात्मना स्तुतिः ।

द्वितीयाध्यायस्य प्रथमद्वितीयब्राह्मणयोः—संवत्सरसत्रस्याहःकल्पप्तिः ।

तृतीयब्राह्मणे—दशरात्रनिरूपणम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—संवत्सरस्याभिप्लवात्मना स्तुतिः ।

तृतीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—संवत्सरस्याभिप्लवात्मना स्तुतिः ।

द्वितीयब्राह्मणे—संवत्सरसत्रस्याहःकल्पप्तिः ।

तृतीयब्राह्मणे—संवत्सरादिदीक्षापक्षः ।

चतुर्थब्राह्मणे—ज्योतिष्टोमे उद्गात्राद्यन्वारम्भः ।

पञ्चमब्राह्मणे—सोमादीनां नित्यत्वम् ।

चतुर्थाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—अग्निहोत्रप्रायश्चित्तनिरूपणम्, तत्र दोह्यमानाया अग्निहोत्र्या गोरुपवेशने शब्दकरणे च प्रायश्चित्तम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—अग्निहोत्र्या लोहितादिदुहने प्रायश्चित्तम् ।

तृतीयब्राह्मणे—गार्हपत्याद्यनुगमने प्रायश्चित्तम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—अग्निहोत्रे अन्यन्तरसंसर्गादौ प्रायश्चित्तम् ।

पञ्चमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—मृताग्निहोत्रेतिकर्तव्यता ।

द्वितीयब्राह्मणे—मृताग्निहोत्रौर्ध्वदेहिककृत्यम् ।

षष्ठाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—ज्योतिष्टोमप्रायश्चितम् ।

सप्तमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मण—सौत्रामणीहविस्तत्राख्यायिका ।

द्वितीयब्राह्मणे—सौत्रामण्यामधिकारनिरूपणम्, सुराद्रव्याणां क्रयः, पशुपुरोडाशादिविधानञ्च ।

तृतीयब्राह्मणे—सुरानिर्माणप्रकारः, सुरापावनप्रकारः, पयोग्रहग्रहणम्, सुराग्रहग्रहणञ्च ।

अष्टमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—पयोग्रहाणां सुराग्रहाणां च होमो भक्षणं च विकल्पेन ।

द्वितीयब्राह्मणे—सौत्रामणीप्रशंसा ।

तृतीयब्राह्मणे—आसन्दीनिधानम्, सामगानम्, यजमानाभिषेकञ्च ।

नवमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—सौत्रामणीशेषः ।

द्वितीयब्राह्मणे—अवभृथेष्टिः । आदित्यश्चरुर्निर्वापश्च ।

तृतीयब्राह्मणे—सौत्रामण्यर्थवादः ।

द्वादशं काण्डं समाप्तम् ।

त्रयोदशं काण्डम्

प्रथमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—ब्रह्मौदनपचनम्, तद्दानम्, तत्प्राशनञ्च । अश्वमेधस्योत्पत्तिः, तत्फलञ्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—अश्वरशनादानम्, तस्याः परिमाणम्, अश्वस्य बन्धनप्रोक्षणादि च ।

तृतीयब्राह्मणे—सहस्रमाहुतयः ।

चतुर्थब्राह्मणे—सावित्रीष्टीनां विधानम् ।

पञ्चमब्राह्मणे—सोमे गाथागानम् ।

षष्ठब्राह्मणे—अश्वकर्णे जपः, धृतिहोमश्च ।

सप्तमाष्टमब्राह्मणयोः—औदुम्बरभणहोमः ।

नवमब्राह्मणे—अध्वर्युकर्तृकजपः ।

द्वितीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—आज्यसक्तुधानालाजहोमः, सर्वरात्रश्च ।
द्वितीयब्राह्मणे—पर्यङ्ग्यपशुनिरूपणम् ।
तृतीयब्राह्मणे—उद्गातृगानप्रशंसा ।
चतुर्थब्राह्मणे—ग्राम्यपश्वालम्भः, आरण्यपशूनामत्सर्गश्च ।
पञ्चमब्राह्मणे—पश्वेकादशिनी ।
षष्ठब्राह्मणे—आश्वमेधिकस्याश्वस्य नियोजनाञ्जनमणिबन्धनादि ।
सप्तमब्राह्मणे—अश्वस्य प्रोक्षणादि ।
अष्टमब्राह्मणे—मृतस्याश्वस्य परिक्रमणादि ।
नवमब्राह्मणे—अध्वर्यवादीनां कुमारीभिः सह संवादः ।
दशमब्राह्मणे—अश्वशरीरे सूचीभिर्वितोदः ।
एकादशब्राह्मणे—महिमानौ ग्रहौ परिपशव्याहुती च ।

तृतीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—अश्वमेधप्रशंसा, अश्वस्यावदानस्थाननिरूपणञ्च ।
द्वितीयब्राह्मणे—वपाप्रचारः ।
तृतीयब्राह्मणे—यूपैकविंशतिः ।
चतुर्थब्राह्मणे—अश्वस्य लोहितश्रपणादि ।
पञ्चमब्राह्मणे—अश्वमेधेनापमृत्युनिरासः ।
षष्ठब्राह्मणे—अश्वस्तोमीयारूयहोमः ।
सप्तमब्राह्मणे—अश्वमेधस्य यौगिकानां द्वादशनाम्नां प्रदर्शनम् ।
अष्टमब्राह्मणे—अश्वे रोगादिनाभिभूते प्रायश्चित्तम् ।

चतुर्थाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—अश्वमेधारम्भकालः, तत्रत्येतिकर्तव्यता, ब्रह्मौदनपाकः, निष्कविमोकः, चतसृणां यजमानपत्नीनामागमनम्, यजमानस्य वावाताया ऊर्वोरन्तराले शयनादिकम्, आग्नेयीष्टिः, पौष्णीष्टिश्च ।
द्वितीयब्राह्मणे—सावित्र्य इष्टयः, तत्रत्येतिकर्तव्यता, पारिप्लवशंसनम्, गाथागानञ्च ।
तृतीयब्राह्मणे—अध्वर्यवादीनां सौवर्णेषु कूर्चेषूपवेशनम्, पारिप्लवस्य प्रतिगरः, यजमानस्य स्तुतिश्च ।
चतुर्थब्राह्मणे—यूपकाष्ठनिरूपणम्, संवत्सरादिपक्षेण दीक्षाद्यनुष्ठानक्रमश्च ।

पञ्चमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—सवनीयाः पशवः, चातुर्मास्यपशवश्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—संवादः, ऋत्विजां प्रश्नप्रतिवचनानि च ।

तृतीयब्राह्मणे—वपाहोमः, एकविंशतिः सवनीयाः पशवश्च ।

चतुर्थब्राह्मणे—प्रत्यृतु षण्णां षण्णां पशूनामालम्भः ।

षष्ठाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—पुरुषमेधयागफलम्, तत्रत्या अह्नां संस्था च ।

द्वितीयब्राह्मणे पुरुषमेधार्थानिर्वचनम्, ब्राह्मणादीनामष्टाचत्वारिंशत्संख्यकानामग्निष्ठे यूपे नियोजनादि, नियुक्तानां तेषां पुरुषसूक्तेन ब्रह्मद्वारा स्तुतिः, ब्राह्मणादीनामुत्सर्गः, पुरुषमेधान्ते वानप्रस्थाश्रमस्वीकृतेर्वैकल्पिकत्वनिरूपणञ्च ।

सप्तमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—सर्वमेधः—तत्रादौ तस्योत्पत्तिः, तत्रत्याहःसंस्था च ।

अष्टमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—पितृमेधः—तत्रादौ श्मशानशब्दार्थः, तस्यारम्भकालः, भूमिजोषणादि च ।

द्वितीयब्राह्मणे—तस्य परिश्रिद्भिः परिश्रयणम्, पलाशशाखया व्युदूहनम्, वलीवर्दनियोजनम्, चतुःसीताकर्षणम्, वलीवर्दविमोकश्च ।

तृतीयब्राह्मणे—तत्र सर्वौषधीनां वपनम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—शङ्कुनिखननम्, अपामार्गमार्जनञ्च ।

त्रयोदशं काण्डं समाप्तम् ।

चतुर्दशं काण्डम्

प्रथमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—घर्मोपक्रमः—तत्राख्यायिका, रात्रित्रयं यावद्व्रताचरणञ्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—प्रवर्ग्यः—महावीरसम्पादनार्थं सम्भाराः, तन्निर्माणप्रकारः, तेषां गर्ते सादनम्, धूपनम्, श्रपणञ्च ।

तृतीयचतुर्थब्राह्मणयोः—महावीरसंस्काराः । पात्रासादनम्, महावीरप्रोक्षणम्, स्थूणानिखननम्, सम्राडासन्दीस्थापनम्, महावीराञ्जनम्, अङ्गारैस्तदाच्छादनम्, पवित्रैराधवनम्, उपस्थानञ्च ।

द्वितीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—रौहिणहोमः, रज्ज्वादानम्, गोराहानम्, वत्सोत्सर्गः, गोदोहनम्, विप्रुषामभिमन्त्रणम्, महावीरेषु अजापयस आसेकश्च ।

द्वितीयब्राह्मणे—प्रवर्ग्यानुष्ठानम्, वातनामजपः, महावीरे घृतासेकः, शकलैराज्यहोमः, रौहिणहोमादि च ।

तृतीयाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे— प्रवर्ग्योत्पादनास्यं कर्म ।

द्वितीयब्राह्मणे धर्मभेदे प्रायश्चित्तम् प्रवर्ग्यप्रशंसा च ।

चतुर्थाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे कोऽसौ पाप्मा मृत्युः, कुतो वा तस्योद्भवः, केन वा तस्यातिक्रमणम्, कथं चेत्यादिनिरूपणमाख्यायिकया ।

द्वितीयब्राह्मणे—ज्ञानकर्मणोः स्तुत्यर्थं तत्फलभूतस्य प्रजापतेर्जगत्सर्जनस्थितिसंहारेषु स्वातन्त्र्यविभूतिवर्णनेन फलोत्कर्षवर्णनम् ।

तृतीयब्राह्मणे—पाङ्क्तज्ञानकर्मभ्यां केवलज्ञानेन वा अद्यमानत्वेन सृष्टस्यान्नभूतस्य जगत उपासनार्थं विभागेन सप्तधानिरूपणम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—उक्तस्यैव प्रतिपत्तिसौकर्यार्थं नामरूप-कर्मात्मत्वेनोपसंहारः ।

पञ्चमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—अविद्याविषयमेवात्मत्वेनोपगतवन्तं गार्ग्यं तद्वीपरीतात्मदर्शिनमजातशत्रुं सिद्धान्तवादिनं चोपस्थाप्य आख्यायिकाप्रदर्शनम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—प्राणोपनिषदो व्याख्यानम् ।

तृतीयब्राह्मणे— ब्रह्मण उपाधिभूतयोर्मूर्तामूर्तयोः कार्यकरणाध्यात्माधिदैवतयोः विभागप्रदर्शनम् ।

चतुर्थब्राह्मणे—प्रस्तुताया ब्रह्मविद्याया अङ्गत्वेन सन्यासविधानार्थं याज्ञवल्क्यमैत्रेयीसंवादरूपाऽऽख्यायिका ।

पञ्चमब्राह्मणे—उक्तस्याध्यायद्वयस्यार्थोपसंहारः, आचार्यपरम्पराक्रमरूपवंशकथनञ्च ।

षष्ठाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—तत्त्वज्ञाने आगमोपपत्त्योराधश्यकत्वप्रतिपादनम् तत्र ब्रह्मविद्यास्तुत्यर्थाऽऽख्यायिका ।

द्वितीयब्राह्मणे— बन्धनं विना ततो विश्लेषायोगान्मुमुक्षोः सप्रयोजकबन्धज्ञानार्थत्वेन ग्रहातिग्रहलक्षणाद्बन्धनान्मृत्योरतिमुक्तिकथनमाख्यायिकया ।

तृतीयब्राह्मणे—कर्मफलानां संसारत्वप्रदर्शनायैव भुज्युयाज्ञवल्क्यसंवादः ।

चतुर्थब्राह्मणे—ससंन्यासात्मज्ञानविषयकथनं कहोडयाज्ञवल्क्यसंवादेन ।

पञ्चमब्राह्मणे—आत्मविषये, उषस्तयाज्ञवल्क्यसंवादः ।

षष्ठब्राह्मणे—अनात्मभूतानां सर्वेषां पदार्थानां कथनम् ।

सप्तमब्राह्मणे—ब्रह्मलोकानामन्तरतमं सूत्रं दर्शयितुमुद्दालकयाज्ञवल्क्यसंवादः ।

अष्टमब्राह्मणे—अशनायादिविनिमुक्तस्य निरुपाधिकस्य साक्षादपरोक्षात्सर्वान्तस्य ब्रह्मणो वर्णनम् । तत्र गार्गीयाज्ञवल्क्यसंवादः ।

नवमब्राह्मणे—ब्रह्मणो नियन्तृत्वदेवताभेदसंकोचविकासद्वारेणाधिगन्तव्यस्य साक्षादपरोक्षत्वस्य निरूपणम् । तत्र शाकल्ययाज्ञवल्क्यसंवादः ।

दशमब्राह्मणे—उक्तस्यैव ब्रह्मणः प्राणाद्यधिष्ठात्रीषु वाग्वादिदेवतासु ब्रह्मदृष्टिद्वारा निरूपणम् ।

एकादशब्राह्मणे—पूर्वोक्तैः साधनैर्ज्ञेयस्य ब्रह्मणो जगदादिद्वारा ज्ञानम् ।

सप्तमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—प्रस्तुतस्य ब्रह्मणो देहादिव्यतिरिक्तशुद्धस्वयम्प्रकाशानतिशयानन्दस्वभावलक्षणस्य प्रदर्शनम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—उक्तस्यात्मनोऽन्येभ्यः संप्रमोक्षणस्य विस्तरेणोपपादनम् ।

तृतीयब्राह्मणे—आत्मज्ञाने आगमेनाधिगतस्यामृतत्वसाधनत्वस्य तर्केणापि प्रतिपादनम्, याज्ञवल्क्यकाण्डस्याचार्यपरम्परोपदेशश्च ।

अष्टमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—(सर्वोपनिषदर्थस्य ब्रह्मण उत्तरसम्बन्धार्थमनुवादः) सर्वोपास्तिसाधनमोंकार इति कथनम् ।

द्वितीयब्रह्मणे—दमदानदयानां सकलब्रह्मोपासनाङ्गत्वेन प्रतिपादनम् ।

तृतीयब्राह्मणे—कृतोपासनस्य योगिनोऽन्तकाले प्रार्थना ।

चतुर्थब्राह्मणे—हृदयस्य ब्रह्मत्वेनोपसनम् ।

पञ्चमब्राह्मणे—हृदयाख्यस्य ब्रह्मणः सत्यत्वेनोपासनम् ।

षष्ठब्राह्मणे—सत्यस्य ब्रह्मणः प्रथमजत्वप्रतिपादनम् ।

अष्टमाध्यायस्य सप्तमब्राह्मणे—विद्युद्ब्रह्मेत्युपासनविधानम् ।

अष्टमब्राह्मणे—मन उपाधिविशिष्टस्य ब्रह्मण उपास्तिनिरूपणम् ।

नवमब्राह्मणे—तस्यैव ब्रह्मणो वाङ्मयधेनुसम्बन्धेनोपासनम् ।

दशमब्राह्मणे—वैश्वानराग्न्युपाधिकस्य ब्रह्मण उपासनम् ।

एकादशब्राह्मणे—व्याधितस्तप्यमानस्य तापे तप इति दृष्टिः ।

द्वादशब्राह्मणे—एतत्प्रकरणस्थानां सर्वेषामुपासनानां गतिकथनम्, अश्रुतफलोपासनानां ब्रह्मलोकफलकथनञ्च ।

त्रयोदशब्राह्मणे—वि रमिति गुणद्वयविशिष्टान्नप्राणोपाधिकब्रह्मोपासनं विशिष्टफलकम् ।

चतुर्दशब्राह्मणे—उक्तस्य ब्रह्मण उक्थादिगुणपूगविशिष्टत्वेनोपासनम्, प्राणस्य पालकगुणत्वेनोपासनञ्च ।

पञ्चदशब्राह्मणे—सर्वोपाध्युपसंहारिगायत्र्युपाधिकब्रह्मोपासनम्, गायत्र्युपस्थानञ्च ।

नवमाध्यायस्य प्रथमब्राह्मणे—विहितस्य केवलस्य कर्मणस्तत्सहितस्य च ज्ञानस्य निषिद्धयोश्च तयोः क्रमेण दक्षिणोदगधोमार्गकथनम् ।

द्वितीयब्राह्मणे—ज्येष्ठत्वश्रेष्ठत्वादिगुणविशिष्टप्राणोपासनम् ।

तृतीयब्राह्मणे—श्रीमन्थाख्यं कर्म—तत्र समयः, अधिकारी, आज्यहोमः, संस्रवस्य मन्थाख्यौदुम्बरपात्रे त्यागः, हस्तेन मन्थाभिमर्शनम्, मन्थस्थद्रव्यस्य हस्ते ग्रहणम्, तस्य प्राशनम्, आचमनम्, हस्तप्राक्षलनम्, शयनम्, प्रातरादित्योपस्थानञ्च ।

चतुर्थब्राह्मणे—विशिष्टपुत्रार्थिनः पुत्रमन्थाख्यं कर्म-तत्रादौ पुत्रोत्पत्तिहेतुनो रेतसः स्तुतिः, । प्रमादाद्रेतःपाते प्रायश्चित्तम्, ऋतुकालाभिगमनविधानम्, दम्पत्योः परस्परं वशीकरणोपायः, गर्भाधानेतिकर्तव्यता, जातकर्म, आयुष्यकर्म, सकलस्यापि वेदस्याध्यापकपरम्परानिरूपणञ्चेति ।

चतुर्दशं काण्डं समाप्तम् ।